

Душан Д. БАБИЋ
Прва нишка гимназија „Стеван Сремац“

УДК 37.014.5::802/809
- стручни рад-
DOI: 10.5937/gufv2402037B

УВОЂЕЊЕ ТРЕЋЕГ СТРАНОГ ЈЕЗИКА У ПОНУДУ ИЗБОРНИХ ПРОГРАМА У ГИМНАЗИЈАМА: ПОТРЕБЕ, МОГУЋНОСТИ, ПРЕДНОСТИ

Сажетак: *Изучавање страних језика није новина у српском образовном систему, већ представља његову вишедеценијску праксу. У складу са потребама друштва у датом тренутку уведено је изучавање прво једног, а касније и другог страног језика, како у основним школама тако и у гимназијама и неким средњим стручним школама. У корак са увођењем страних језика у основно и средње образовање ишли су и филолошки оријентисани факултети који су оспособили довољан број наставника страних језика који је могао да задовољи растуће потребе за школованим кадром. Савремено доба, повећана мобилност грађана у целој Европи, све бројније могућности пословних и личних контаката са иностранством стварају код грађана Републике Србије, а нарочито код оних који су ученици гимназија, те самим тим касније студенти универзитета и академски грађани, и већу потребу за активном употребом више живих језика. У складу с тим, они изражавају жељу за учењем већег броја страних језика. Наши образовни систем већ омогућава ученицима да те жеље и потребе, у одређеној мери, задовоље. У последњих неколико година у гимназијске програме су уведени изборни програми којима Министарство просвете врши активну промоцију принципа изборности, што омогућава ученику да самостално креира део свог образовања у складу са својим интересовањима и потребама. Уколико су те жеље и потребе ученика управо учење још једног страног језика, да ли се кроз увођење трећег страног језика у понуду изборних програма у гимназијама може спојити „угодно са корисним“, како би се постојећи ресурси искористили за остваривање интереса ученика? Овај рад ће, у очекивању даљих истраживања која ће продубити ову тему, покушати да пружи неке одговоре на ово питање.*

Кључне речи: *вишејезичност, изборност, међународна пракса, оптимизација ресурса, савремене потребе ученика.*

* dusan.babic@sremac.edu.rs

1. Вишејезичност и предности учења страних језика

Разматрајући тенденције у савременим образованим системима, као један од примарних циљева издваја се и плурилингвизам ученика. Самим тим изучавање страних језика, тј. њихова каснија активна примена од стране ученика, као део процеса целоживотног учења, може се сврстати у приоритете савремених друштава.

„Вишејезичност дефинишемо као способност појединца да узме учешће у интеркултурној интеракцији на више језика и која му омогућава упознавање већег броја културних заједница“ (Максимовић, Османовић, 2014).

Став да познавање страних језика представља изузетно битан део свакодневног живота савременог човека, и на личном и на професионалном плану, деле и око њега су сагласни и педагози и психолози, нарочито они који су ангажовани у просветном систему, те су стога активни учесници образовно-васпитног процеса, у свакодневном контакту су са ученицима и одлично познају њихове жеље и интересовања, али и њихове потенцијале и потребе у вези са будућом професионалном оријентацијом. У том смислу треба напоменути да идеја о учењу страних језика није новина јер се страни језици, на различите начине, изучавају у нашем школском систему дуги низ деценија, а у неким другим земљама можда и дуже, али треба истаћи да је „идеја о значају учења и равноправности језика кулминирала у складу са економским, политичким, културним и образовним уједињењем Европе“ (Максимовић, Османовић, 2014).

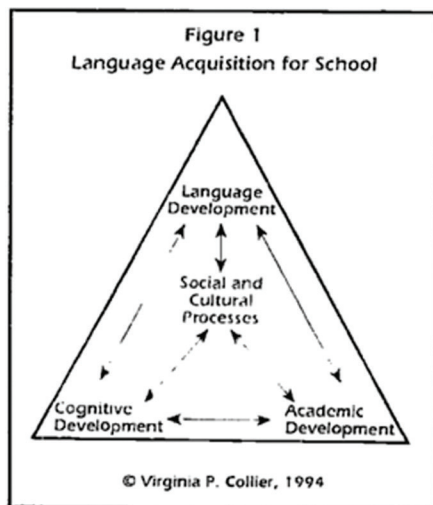
Поред бројних, евидентних и вишеструко доказаних предности вишејезичности може се поставити и питање да ли учење више различитих језика у исто време може имати и негативан утицај на ученика. Одговор са научне стране је прилично недвосмислен: „Језици (и културе чији су они носиоци) у свести појединца који се датим језицима служи не смеју се раздвајати и класификовати као међусобно супротстављена знања, већ се морају уграђивати у најширу перспективу комуникативне компетенције којој доприносе сва језичка знања, као и искуства у њиховом коришћењу. У оквиру комуникативне компетенције су сви језици којима појединац влада у међусобној интеракцији, како на сазнајном (знање једног језика помаже нам да савладамо следећи језик), тако и на социо-комуникативном нивоу“ (Максимовић, Османовић, 2014).

У вези са гореизнетом тврдњом да је идеја о значају учења и равноправности језика кулминирала у складу са економским, политичким, културним и образовним уједињењем Европе, може се навести и то да је један од циљева Европске комисије, утврђен Акционим планом 2004–2006, и промоција вишејезичности, тј. да становници Европске уније треба да поред свог матерњег језика говоре још два страна језика (Commission of the European Communities, 2003: 7). „Актуелни ставови и токови у Европи у вези са политиком учења страних језика садрже у себи појам вишејезичности као један од основних начела политике европског јединства и равноправности. Међу-

тим, вишејезичност не треба и не сме да буде привилегија елитног друштва. Потребно је омогућити услове, независно од нивоа образовања, да се поред матерњег језика науче још два страна језика. Начела и препоруке Савета Европске уније промовишу разноврсност и једнакост језика и култура, знање више савремених европских језика, бољу комуникацију, интеракцију, покретљивост у Европи као и сарадњу националних образовних политика“ (Манић, 2016: 12).

У вези са горенаведеним, образовне установе би требало да искажу спремност и решеност да одговоре потребама савременог друштва и омогуће учење најмање два или више страних језика кроз редован наставни план и програм: „Језичка политика промовише очување културне и језичке разноликости. Са циљем да се унапреди настава страних језика, промовише плурилингвизам (вишејезичност), развија свест о језичкој и културној различитости, али и о узајамном разумевању, у европским институцијама покренути су пројекти који поштују и примењују основне принципе европске језичке политике, промовишући савремене наставне методе које наставу страних језика чине ефикаснијом“ (Манић, 2016: 12).

Што се тиче утицаја који учење страних језика има на ученике, може се навести рад др Вирџиније Колиер, професора билингвалног и мултикултурног образовања, која је још деведесетих година 20. века дошла до закључка да је нарочито позитиван утицај, приликом учења нових страних језика код деце, уочен када је процес учења повезан са наставним програмом. Издвојила је и графички приказала четири главне компоненте / функције учења страних језика: социјално-културну, лингвистичку, академску и когнитивну.

(Преузето са: Collier, P. Virginia, Directions in language and education, Acquiring a second language for school. George Mason University, vol. 1, no. 4, 1995. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED394301.pdf>)

Јасно се може приметити да су приказане компоненте међусобно повезане, те да се лингвистички, академски и когнитивни развој ученика у свом социјалном окружењу морају сматрати изузетно важним компонентама за формирање потпуне академске личности, јер за децу, адолесценте и млађе одрасле особе које још увек пролазе кроз процес формалног школовања развој било које од ове три компоненте истовремено условљава социјални и културни напредак (Collier, 1995).

2. Процес учења страних језика у Србији са нарочитим освртом на процес учења страних језика у гимназијама: тренутно стање

Настава страних језика организован је процес, а њени циљеви су утврђени у складу са општом васпитно-образовном политиком нашег друштва и актуелним задацима (Ђоровић, 2004).

У статусу обавезног наставног предмета, са учењем првог страног језика почиње се у 1. разреду основне школе и продубљује се и наставља кроз учење другог страног језика, у статусу обавезног изборног предмета, кроз више разреде основне школе, а за време гимназијског школовања ученици настављају да уче исти први и други страни језик (док им је у неким специјализованим одељењима понуђено и изучавање трећег страног језика).

„У основним школама настава страних језика има карактер општеобразовног предмета у оквиру којег, поред широких образовно-васпитних садржаја, ученици усвајају знања, вештине и способности потребне за остваривање споразумевања на страном језику. Применом принципа линеарно-спиралног распореда наставног градива утврђују се потребе за остваривањем споразумевања на страном језику. Централно место у настави заузима говор и разумевање говора. Током учења страних језика у основној и средњој школи усвајање говора је усмерено не само на стицање језичких способности, већ и ка стицању комуникационих способности. Учење страног језика као обавезног наставног предмета наставља се и у средњој школи. У највећем броју струка уз општи циљ учења страних језика, додат је нови елемент: да ученици упознају основни речник струке и оспособе се за читање и разумевање једноставних стручних текстова“ (Максимовић, Османовић, 2014).

Дакле, што се изучавања страних језика тиче, ученици у гимназијама општег, друштвено-језичког и природно-математичког смера тренутно уче два страна језика.

У одељењима ових смерова први страни језик је скоро увек енглески језик (изузев у билингвалним немачким и француским одељењима, којих је врло мало на нивоу Републике Србије).

Други страни језик је онај језик који су ученици бирали (или у недостатку могућности избора у својој основној школи само добили) у 5. разреду основне школе и тај језик настављају да изучавају и у гимназији као други страни језик.

У многим основним школама (односно у значајној већини основних школа) у 5. разреду не постоји принцип изборности, већ се ученицима, на

основу кадрове структуре запослених у датој основној школи, нуди или један страни језик, или, евентуално, избор између два страна језика.

На тај начин многи ученици нису у могућности да изучавају страни језик који би сами (и / или њихови родитељи, у својству њихових правних заступника) одабрали, а касније у гимназији морају наставити да изучавају исти страни језик без могућности промене језика.

Наравно, наставак изучавања истог страног језика је природан и логичан процес са циљем што потпунијег оспособљавања ученика за комуникацију на том страном језику. Међутим, свакако се не може сматрати добрим решењем када је, у одсуству могућности избора, ученицима већ у 5. разреду страни језик који ће изучавати не четири, већ осам година (од 5. разреда основне школе до 4. разреда гимназије) практично одређен спољашњим факторима на које нису ни на који начин могле да утиче жеље, интересовања и потребе ученика.

У вези с тим, професори страних језика у гимназијама, одељењске старешине ученика и управе школа често од ученика и родитеља добијају питања и захтеве, нарочито на почетку њиховог гимназијског школовања, да се ученицима омогући изучавање неког страног језика који се налази у понуди гимназије, а који није међу два страна језика које је ученик „донео“ из основне школе. Управо у тим тренуцима се ученици и родитељи позивају на недостатак могућности избора жељеног језика приликом поласка у 5. разред основне школе, с обзиром на то да прокламованог принципа изборности није ни било, или га је било у ограниченој форми, у виду понуде од два страна језика уместо пет страних језика, које као други страни језик предвиђају важећи прописи (немачки, француски, италијански, шпански и руски језик).

Али гимназије, иако можда имају на располагању стручни кадар, односно наставнике страних језика које би ученици желели да изучавају, нису у могућности да им изађу у сусрет по овом питању: „Ученик у средњој школи наставља са изучавањем страних језика које је учио у основном образовању и васпитању, уколико су планом и програмом наставе и учења предвиђена два страна језика, или бира један од њих уколико је предвиђен један страни језик, осим ако је планом и програмом наставе и учења предвиђено обавезно учење одређеног страног језика“ (*Министарство просвете Републике Србије*, 2023).

Треба додати и да се у Правилнику о плану и програму наставе и учења за гимназију (*Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник*, 2020) у гимназијским одељењима предвиђа и могућност да ученици уче трећи страни језик. Међутим, трећи страни језик се налази у категорији „остали облици образовно-васпитног рада“, тако да часови трећег страног језика, с једне стране, не могу ући у редовну ученичку норму од 33 часа недељно, а, с друге стране, не постоји ни могућност редовног финансирања тих часова, тако да је организовање тих часова практично неизводљиво.

Па ипак, и из угла финансирања, а још важније из самог угла задовољавања жеља, интересовања и потреба ученика гимназија за учењем страних језика недавно увођење изборних програма би могло да реши и овај проблем тако што би трећи страни језик био уведен у понуду изборних програма.

3. Процес учења страних језика у гимназији: пример из међународне праксе

Као пример из међународне праксе у даљем тексту ће бити представљен план наставе и учења Опште и језичке гимназије „Вирцилио“ из Мантове, у Италији (итал. Liceo Classico e Linguistico „Virgilio“, Mantova).

Увидом у представљени план наставе и учења може се приметити да је за ученике језичке гимназије предвиђено изучавање три страна језика.

Као први страни језик изучава се, идентично као и у Србији, енглески језик.

Као други страни језик ученицима се омогућава изучавање француског, шпанског, немачког или кинеског језика, што је, уз изузетак кинеског језика, такође случај и у Србији (уз напомену да је у гимназијама у Србији могуће још и изучавање италијанског или руског језика као другог страног језика).

Највећа разлика између доле приказаног плана наставе и учења и оног који је тренутно у примени у гимназијама у Србији је управо у томе што се ученицима пружа могућност изучавања трећег страног језика.

ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЈЕЗИЧКЕ ГИМНАЗИЈЕ (PIANO DEGLI STUDI DEL LICEO LINGUISTICO)					
ПРЕДМЕТИ (MATERIE)	1. двогодишњи циклус (1° Biennio)		2. двогодишњи циклус (2° Biennio)		5. разред (5° anno)
	1. разред (1° anno)	2. разред (2° anno)	3. разред (3° anno)	4. разред (4° anno)	
Италијански језик и књижевност (Lingua e letteratura italiana)	4	4	4	4	4
Латински језик (Lingua latina)	2	2	-	-	-
Први страни језик (Lingua e cultura straniera 1*)	4	4	3	3	3
Други страни језик (Lingua e cultura straniera 2*)	3	3	4	4	4
Трећи страни језик (Lingua e cultura straniera 3*)	3	3	4	4	4
Историја и Географија (Storia e Geografia)	3	3	-	-	-
Историја (Storia)	-	-	2	2	2
Филозофија (Filosofia)	-	-	2	2	2
Математика (Matematica)	3	3	2	2	2
Физика (Fisica)	-	-	2	2	2
Природне науке (Scienze naturali)	2	2	2	2	2
Историја уметности (Storia dell'arte)	-	-	2	2	2
Физичко васпитање (Scienze motorie e sportive)	2	2	2	2	2

Верска наставе - Алтернативне активности (<i>Religione cattolica o Attività alternative</i>)	1	1	1	1	1
Укупно сати (<i>Totale ore</i>)	27	27	30	30	30

* Понуда страних језика Језичке гимназије дата је на следећи начин:

Први страни језик= Енглески

Други и трећи страни језик= Француски - Шпански - Немачки – Кинески

(*L'Offerta delle lingue straniere del Liceo Linguistico è articolata come segue:*

Lingua e cultura straniera 1= Inglese

Lingua e cultura straniera 2 e 3= Francese - Spagnolo - Tedesco – Cinese)

(Извор: <https://www.liceovirgiliomantova.edu.it/pagine/quadro-orario-1>)

4. Изборни програми у гимназијама у Србији – тренутно стање

Правилник о плану и програму наставе и учења за гимназију (*Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник*, 2020) кроз изборне програме је увео нову парадигму образовања.

„Унапређивање гимназијског образовања реализује се увођењем принципа изборности“ (*Министарство просвете » Актуелности » Нови План и програм за гимназије*).

Ученик је први пут у могућности да почев од првог разреда, а закључно са четвртим разредом бира изборне програме. Активан избор, омогућава ученику да самостално креира део свог образовања у складу са својим интересовањима и потребама.

Постоји шест понуђених изборних програма са по једним часом недељно за 1. и 2. разред. Од ових шест свака гимназија бира четири изборна програма које нуди ђацима у 1. и 2. разреду, а ученици бирају два изборна програма.

Изборне програме које су изабрали у 1. разреду ученици не морају похађати у 2. разреду, него их могу у зависности од свог интересовања променити.

Изборни програми за 1. и 2. разред гимназија су:

1. Језик, медији и комуникација,
2. Појединац, група, друштво,
3. Здравље и спорт,
4. Образовање за одржив развој,
5. Примењене науке,
6. Уметност и дизајн.

У 3. и 4. разреду постоји девет изборних програма са по два часа недељно:

1. Образовање за одржив развој,
2. Уметност и дизајн,
3. Примењене науке 1 за усмерење ка медицинским наукама,
4. Примењене науке 2 за усмерење ка техничким наукама,
5. Основи геополитике,

6. Економија и бизнис,
7. Религије и цивилизација,
8. Методологија научног истраживања,
9. Савремене технологије.

Од понуђених девет изборних програма, гимназија ученику нуди пет изборних програма, а ученик бира два изборна програма у 3. разреду, које мора наставити и у 4. разреду.

5. Предлог: увођење трећег страног језика у понуду изборних програма за 3. и 4. разред гимназије општег, друштвено-језичког и природно-математичког смера

Пошто је, у вези са изборним програмима, зацртани циљ Министарства просвете тај да се ученицима омогући активан избор и да се ученику омогући да самостално креира део свог образовања у складу са својим интересовањима и потребама, предлог је да трећи страни језик буде уврштен у понуду изборних програма за 3. и 4. разред гимназије, тј. у актуелну понуду у којој постоји девет изборних програма са по два часа недељно. Трећи страни језик би тако постао десети понуђени изборни програм за 3. и 4. разред гимназије.

Ученици би изучавали трећи страни језик две године са нормом од два часа недељно. По тренутном броју радних недеља то би било укупно 140 часова: 74 часа у 3. разреду и 66 часова у 4. разреду (*Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник*, 2020).

Планове и програме наставе и учења, укључујући и стандарде постигнућа ученика и очекиване исходе, израдиле би, као што је то урађено и у случају првог и другог страног језика, стручне комисије које би чинили чланови еминентних образовних и научних институција (нпр. Друштво за стране језике и књижевности Србије – ДСЈКС, Завод за унапређивање образовања и васпитања – ЗУОВ, Министарство просвете, филолошки и филозофски факултети и сл.).

За наведени број часова очекивани ниво знања који би ученици достигли по завршетку школовања вероватно би био у оквиру нивоа А2 по ЗЕРО-у (Заједнички европски референтни оквир за језике). Наравно, за сваки страни језик комисија за израду плана и програма наставе и учења би тај план израђивала у складу са специфичностима датог језика, а у циљу остваривања предвиђених стандарда постигнућа.

Наравно, гимназија би, као и до сада, и даље ученику у 3. разреду нудила пет изборних програма (пет од могућих десет) на основу одлуке Наставничког већа (која треба да се донесе на основу раније спроведеног анкетаирања ученика).

Страни језици, на основу исказаног интересовања ученика, који би могли бити у понуди као трећи страни језик су: италијански, шпански, руски, француски и немачки језик.

Ученик не би могао да као трећи страни језик изучава онај језик који већ изучава као први страни језик или као други страни језик.

Група за изборни програм – трећи страни језик би се формирала уколико на нивоу разреда за одређени трећи страни језик има најмање 15 ученика који су одабрали овај изборни програм.

6. Потенцијални бенефити увођења трећег страног језика у понуду изборних програма за 3. и 4. разред гимназије

Очекивани бенефити за ученике:

1. Изучавање страни језик који желе.
2. Обогаћује низ знања и вештина које су стекли током школовања познавањем још једног страног језика и могућношћу комуникације на том језику.

3. Моћи ће да користе знање тог језика у свом даљем академском развоју (на основним, мастер и докторским студијама).

4. Упознаће културу још једног, или више, народа / држава.

5. Биће оспособљени да говорницима тог језика представе Србију, област Србије у којој живе, свој град и средину.

Очекивани бенефити за гимназије, локалну средину, Министарство просвете и Републику Србију:

1. Ученици ће бити оспособљени да коришћењем наученог страног језика промовишу своју локалну средину.

2. Ученици ће бити оспособљени да коришћењем наученог страног језика промовишу, у земљи и иностранству, ставове и интересе Републике Србије.

3. Ученици ће бити оспособљени да коришћењем наученог страног језика остварују привредну и културну сарадњу са иностраним партнерима, на корист свог града / локалне средине и Републике Србије.

4. С обзиром на то да је циљ Министарства просвете да кроз изборне програме промовише међупредметну повезаност и развија међупредметне и трансверзалне компетенције, морамо навести да увођење трећег страног језика као изборног програма у 3. и 4. разреду испуњава све горенаведене зацртане циљеве Министарства. Кроз изучавање трећег страног језика обезбедиће се међупредметна повезаност (са предметима Први страни језик, Други страни језик, Српски језик и књижевност) и развијаће се међупредметне и трансверзалне компетенције јер се међу наставним темама које се, за све горенаведене стране језике, обрађују до нивоа А2 ЗЕРО-а налазе и, на пример: спорт и здрав живот, музичке преференце, породичне везе и пријатељства, студирање на универзитету, писање личне биографије и слично, што су теме које се на практичан и у свакодневном животу применљив начин могу повезати са бројним областима / предметима који нису лингвистичке и филолошке природе (физичко и здравствено васпитање, музичка и ликовна уметност, глума и сценски/јавни наступ, грађанско васпитање, па чак и биологија).

5. Увођење изучавања трећег страног језика као изборног програма у 3. и 4. разреду гимназије сигурно би наишло на одобравање и позитивну реакцију страних амбасада у Београду, њихових амбасадора и аташеа за културу, као и страних института за културу. Сви они су већ годинама разним пројектима укључени у процес образовања у Србији, а и значајни су донатори бројних материјалних и нематеријалних средстава српским школама. По сазнању да се број школа у којима се изучава њихов језик, као и број ученика који га уче, повећава може само додатно мотивисати амбасаде и институте за културу да интензивирају сарадњу са Министарством просвете Републике Србије и самим школама.

6. Увођење трећег страног језика у понуду изборних програма за 3. и 4. разред гимназије неће, ни на који начин, додатно финансијски оптеретити буџетска издвајања јер је и до сада планирано да ученици 3. и 4. разреда гимназије имају четири часа изборних програма недељно (два изборна програма по два часа недељно). Издвајања из буџета по питању финансирања изборних програма у гимназијама остала би потпуно иста, а са истим улагањима створили би се многобројни горенаведени бенефити по ученике, гимназије, Министарство просвете и Републику Србију.

Практично, уз улагање једнаких средстава створила би се додатна вредност тако што би се изашло у сусрет жељама ученика за вишејезичношћу, као и потребама савременог друштва за мултикултуралношћу. У том смислу може се рећи да би постојећи ресурси били још боље искоришћени, те би дошло до једне веома конкретне оптимизације ресурса, а последично и до њихове дугорочне валоризације.

7. Завршне напомене

Предлог да се трећи страни језик уврсти у понуду изборних програма за 3. и 4. разред гимназије општег, друштвено-језичког и природно-математичког смера аутор овог рада даје на основу бројних гореизнетих података (вишејезичност и предности учења страних језика, процес учења страних језика у гимназијама у Србији, тренутно стање изборних програма у гимназијама у Србији, пример из међународне праксе), али и на основу свог сада већ седамнаестогодишњег искуства у предавању страног језика у три гимназије и једној основној школи, током којег је сведочио великом броју случајева у којима су ученици (и њихови родитељи) исказали интересовање и жељу да уче страни језик који нису били у могућности да уче у основној школи.

Ова идеја је, наравно, наишла на потпуно одобравање у разговорима са колегиницама и колегама професорима страних језика, како у гимназијама тако и у установама високог образовања, односно факултетима и универзитетима.

Међутим, треба нагласити да пре било каквог конкретнијег деловања на ову тему треба спровести истраживања која ће дати јасне и статистички обрадиве податке у вези са потребама, могућностима, предностима,

па можда и евентуалним манама, увођења трећег страног језика у понуду изборних програма у гимназијама.

У том смислу, у сарадњи Филозофског факултета у Нишу и Прве нишке гимназије „Стеван Сремац“ планирају се истраживања на ову тему која ће обухватити све укључене актере: ученике виших разреда основних школа, садашње ученике гимназија, тренутне студенте факултета (а некадашње ученике гимназија), родитеље ученика, професоре страних језика у основним школама, гимназијама и на факултетима, одељењске старешине гимназијских одељења (са стажом старешинства дужим од осам година, тј. две генерације ученика) и директоре гимназија.

Литература

1. Максимовић, Ј., Османовић, Ј. (2014). Ставови студената друштвених и хуманистичких наука о проучавању страних језика. *Philologia Mediana*, 6, 443-460.
2. Ђоровић, Д. (2004). Однос студената хуманистичких наука према страним језицима. *Настава и васпитање*, 53/4-5, 448-464.
3. Манић, Д. (2016). *Евалуација пројектних задатака у интегрисаном учењу страних језика и садржаја*. Београд.
4. Collier, Virginia P. (1995). Acquiring a Second Language for School. *Directions in Language and Education*., 1/4. Available: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED394301.pdf>
5. *Commission of the European Communities. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2004-2006* (2003). Available: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2003:0449:FIN:en:PDF>
6. *Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник*, од 2.6.2020. године, стр. 2-5.
7. *Министарство просвете Републике Србије* (2023). Стручно упутство о формирању одељења и начину финансирања у основним и средњим школама за 2023/2024. годину. Београд, 23.6.2023.
8. *Liceo Classico Virgilio – Mantova*. Available: <https://www.liceovirgiliomantova.edu.it/pagine/quadro-orario-1>
9. *Министарство просвете » Актуелности » Нови План и програм за гимназије*. <https://prosveta.gov.rs/vesti/novi-plan-i-program-za-gimnazije>

INTRODUCING A THIRD FOREIGN LANGUAGE INTO THE LIST OF ELECTIVE COURSES IN GRAMMAR SCHOOLS: NEEDS, POSSIBILITIES, ADVANTAGES

Summary: *Learning foreign languages is not new to the Serbian educational system; rather, it has a tradition of many decades. As a response to the needs of the society, at one point learning a first and later a second foreign language was introduced – in elementary as well as grammar and some vocational high schools. Philologically orientated faculties acted upon this trend of introducing foreign language in elementary and secondary education and started educating a sufficient number of foreign language teachers to satisfy the increasing needs for well-trained professionals. Modern age, increasing mobility of citizens in whole Europe, growing opportunities for business and personal contacts with people from other countries have created a greater need for the active use of multiple living languages in citizens of the Republic of Serbia, especially those who are grammar school pupils and consequently future university students and citizens with degrees. Therefore, they express a wish to study a greater number of foreign languages. Our educational system already meets those pupils' wishes and needs to a certain extent. During the last few years some elective courses have been introduced into the grammar school curriculum; in this way the Ministry of Education actively promotes the principle of freedom of choice, which enables pupils themselves to create a part of their education in line with their own interests and needs. If pupils' wishes and needs are actually to learn another foreign language, is it possible to put the two together and use the existing resources to answer to pupils' needs? This paper will try to offer some answers to this question while we are expecting further research to study the matter closer.*

Keywords: *multilingualism, elective courses, international practice, optimization of resources, pupils' current needs.*